

PATVIRTINTA

Kelmės rajono savivaldybės tarybos

2022 m. kovo 24 d. sprendimu Nr. T-77

**KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

Vytauto Didžiojo g. 23, LT-86132 Kelmė

Tel. / faks. (8 427) 52 239

El. paštas buhalterija@kelme.lt

<http://vsbkelme.lt/>

**KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS 2021 METŲ ATASKAITA**

Parengė
Kelmės rajono savivaldybės
visuomenės sveikatos biuro
direktorė Lina Balčiūnienė

2022 m.

TURINYS

ĮVADAS	3
KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ DEMOGRAFINIAI POKYČIAI	4
SVEIKATA SAVIVALDYBĖJE	6
2020 METŲ KELMĖS R. SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS	7
SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ.....	14
1. PRIORITETINĖ PROBLEMA. KŪDIKIŲ MIRTINGUMAS 1000 GYVŲ GIMUSIŲ. 14	
2. PRIORITETINĖ PROBLEMA. MIRTINGUMAS DĖL PIKTYBINIŲ NAVIKŲ (C00-C96) 100 000 GYV.....	15
3. PRIORITETINĖ PROBLEMA. IŠVENGIAMŲ HOSPITALIZACIJŲ DĖL DIABETO IR JO KOMPLIKACIJŲ SKAIČIUS 1 000 GYVENTOJŲ.....	17
IŠVADOS.....	19
REKOMENDACIJOS	20

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną, Kelmės rajono savivaldybėje, vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir jų uždaviniai.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetas kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:
Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu;
Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikata.hi.lt.

KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ DEMOGRAFINIAI POKYČIAI

Vienas pagrindinių rodiklių, atspindinčių demografinę situaciją, yra gyventojų skaičius, kuris tiek Lietuvoje, tiek mūsų rajone jau daugelį metų sparčiai mažėja dėl neigiamos natūralios gyventojų kaitos, didėjančio mirtingumo, mažėjančio gimstamumo.

Statistikos departamento, išankstiniais duomenimis, 2022 m. sausio 1 d. Kelmės rajone gyveno 25 389 gyventojai. 2021 metų liepos 1 d., Kelmės rajone buvo registruoti 24 286 gyventojai (miesto gyventojų registruota – 9 828, kaimo – 14 998), išsamūs duomenys pateikti 1 lentelėje.

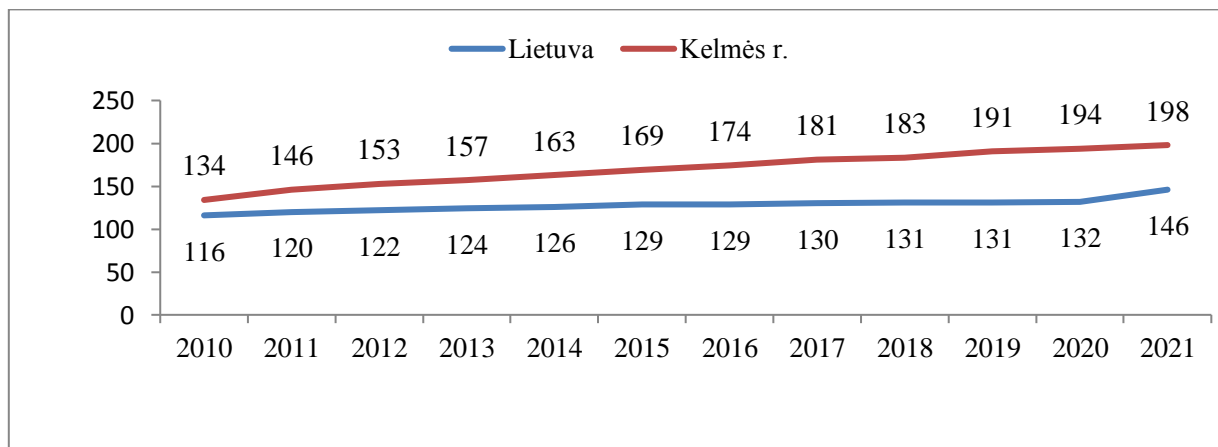
Nuolatinių gyventojų skaičius 2016-2021 m. (abs. skč.)

1 lentelė

Metai	Kelmės rajone	Mieste	Kaime
2021	24 286	9 828	14 998
2020	25 383	9 975	15 408
2019	26 019	10 193	15 826
2018	26 778	10 469	16 309
2017	27 745	10 838	16 907
2016	28 647	11 214	17 433

(Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas)

Kelmės rajone pensinio amžiaus gyventojų dalis yra didžiausia Šiaulių apskrityje. Demografinis senatvės koeficientas, kuris atspindi kiek pagyvenusių žmonių tenka šimtui iki 15 metų vaikų, didėja ir 2021 m. pasiekė 198, Lietuvoje – 146, Šiaulių apskrityje – 153 (žr. 1 pav.).

1 pav. Demografinės senatvės koeficientas, 2010-2021 m.

(Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas)

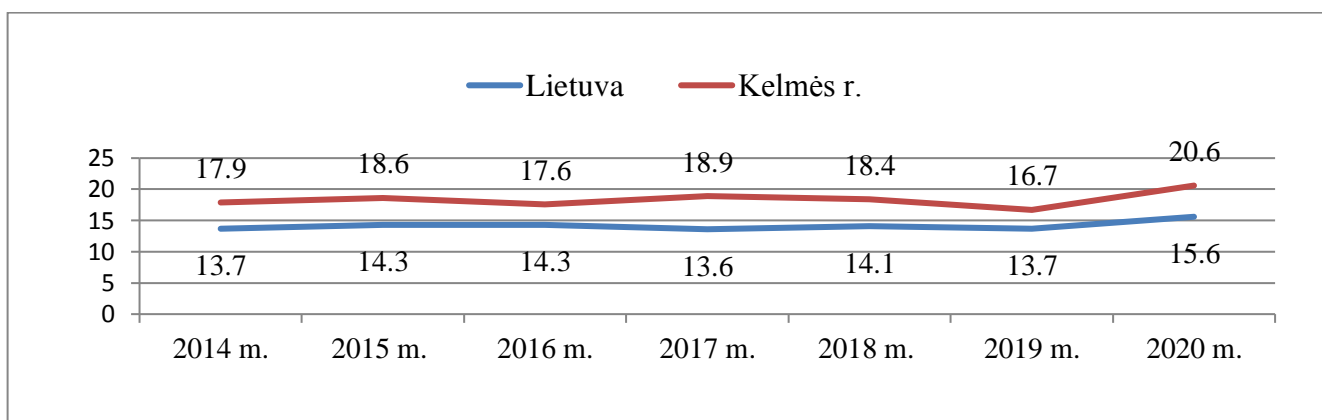
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – tai pagrindinis gyventojų sveikatos rodiklis, parodantis bendrą rizikos veiksnių poveikį, ligų paplitimą, intervencijų bei gydymo veiksmingumą. 2020 m. gimęs Lietuvos gyventojas, tikėtina, kad nugyvens vidutiniškai 75 metus (2019 m. – 76,5 metų). Savivaldybių vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės (metais) skirtumai nedideli. Kelmės rajono savivaldybėje vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė 2020 m. – 72 metai, 2019 m. – 73,86 metai, 2018 m. – 72,1. 2020 metais,

pandemija ne tik lėmė pirmą kartą taip smarkiai išaugusį mirčių nuo kitų ligų skaičių, bet ir sutrumpino tikėtiną vidutinę Lietuvos gyventojų gyvenimo trukmę – 2020-aisiais lietuviai gyveno vidutiniškai beveik metais trumpiau; ilgą laiką sunkiai gerinti Lietuvos rodikliai vėl smuko. Vyrų vidutinė gyvenimo trukmė pernai krito 1,3 metų, moterų – vienais metais.

KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS GYVENTOJŲ MIRTINGUMO POKYČIAI

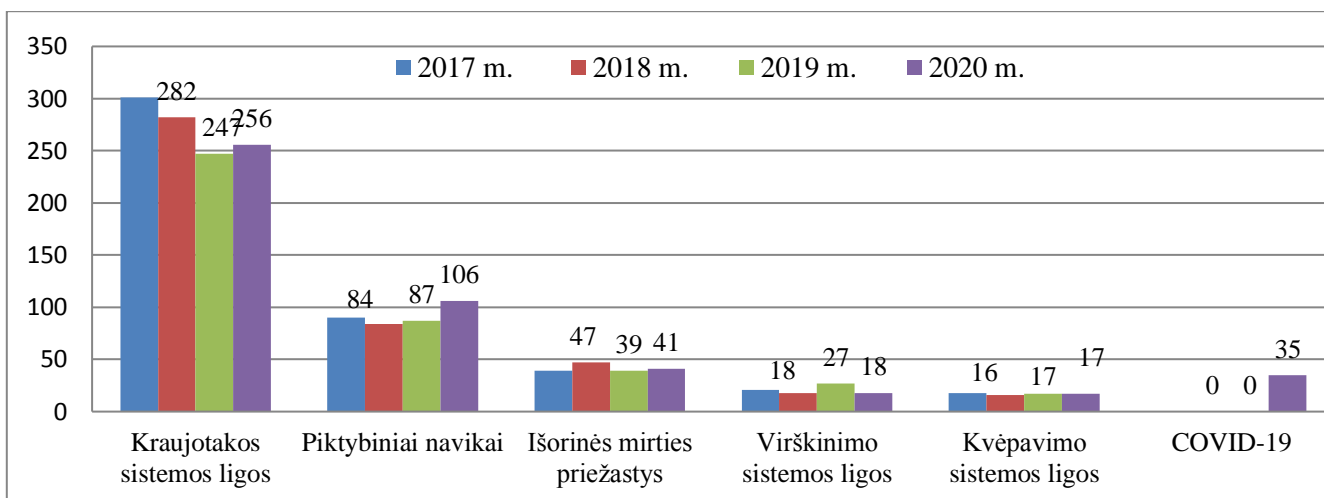
Higienos instituto duomenimis, 2020 metais mirė 43 547 mūsų šalies gyventojai (5 266 asmenimis daugiau negu 2019 m.). 1000-iui gyventojų teko 15,6 mirusiojo (2019 m. – 13,7/1000 gyventojų). 2020 m., Kelmės rajone, 5,2 proc., nuo visų mirusių, mirė dėl COVID-19 ligos, nuo kraujotakos sistemos ligų – 52,7 proc. (2019 m. – 54,6 proc.), nuo piktybinių navikų – 20,6 proc. (2019 m. – 21 proc.) ir išorinių mirties priežasčių – 5,7 proc. (2019 m. – 6,2 proc.).

Kelmės rajone 2020 metais mirė – 519 gyventojų, t.y. 62 rajono gyventojais daugiau negu 2019 metais, 1000-iui gyventojų teko 20,6 mirusiojo (2019 m. – 16,7/1000 gyventojų), lyginat rajono gyventojų mirtingumo rodiklius su Lietuvos, stebime, kad Kelmės rajono gyventojų mirtingumas išlieka aukštesnis nei vidutiniškai Lietuvos (žr. 2 pav.).

2 pav. Lietuvos ir Kelmės rajono gyventojų mirtingumas 2014-2020 m., 1000 gyventojų
Šaltinis: Higienos institutas

Lietuvos ir Kelmės rajono gyventojų mirties priežasčių struktūra jau daugelį metų išlieka nepakitusi. Tai trys pagrindinės mirties priežastys – kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai ir išorinės mirties priežastys. Mirtingumo rodikliai pagal priežastis pateikiami 3 paveiksle.

3 pav. Mirtingumas pagal priežastis 2017-2020 m., (abs. sk.)
Šaltinis: Higienos institutas

Higienos instituto pateiktais išankstiniais duomenimis, 2020 metais mirė 261 vyras (2019 m. – 233; 2018 m. – 248; 2017 m. – 243), iš jų daugiausia nuo kraujotakos sistemos ligų – 94 (36 proc.), nuo piktybinių navikų mirė 61 vyras (23,4 proc.). Dėl išorinių mirties priežasčių 2020 metais mirė 34 vyrai, t. y. 13 proc. (2019 m. – 11 proc.). Nuo Covid-19 ligos 2020 m. mirė 18 vyrų.

2020 metais Kelmės rajone mirė 258 moterys (2019 m. – 224), iš jų daugiausia nuo kraujotakos sistemos ligų – 162 arba 62,8 proc., nuo piktybinių navikų mirė 30 moterų arba 11,6 proc. nuo visų mirusių moterų. Dėl išorinių mirties priežasčių 2020 metais mirė 7 moterys (2017 m. – 7). Nuo Covid-19 ligos 2020 m. mirė 17 moterų.

SVEIKATA SAVIVALDYBĖJE

Higienos instituto duomenimis, 2020 m. Kelmės rajone sergančių asmenų skaičius 1 000 gyventojų buvo mažesnis nei Lietuvoje: Kelmės rajone – 869,45/1 000 gyv. (2019 m. – 904,67/1000 gyv.), Lietuvoje – 898,68/1 000gyv. (2019 m. – 933,48/1000 gyv.), Šiaulių apskrityje – 903,93/1000 gyv. (2019 m. – 875,11).

Sergamumas kraujotakos sistemos ligomis (I00-I99): Kelmės rajone 2020 m. 1000 gyventojų registruota 348,34 atv. (2019 m. – 359,99 atv. 1000 gyv.). Lietuvoje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 312 atv. (2019 m. 326 atv. 1000 gyv.). Šiaulių apskrityje 2020 m. 1000 gyventojų registruotas 331 atv. (2019 m. – 344,07 atv. 1000 gyv.).

Sergamumas cerebrovaskulinės sistemos (smegenų kraujagyslių) ligomis (I60-I69): Kelmės rajone 2020 m. 1000 gyventojų registruota 65,45 atv. (2019 m. – 73,5 atv. 1000 gyv.). Lietuvoje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 53,4 atv. (2019 m. – 59,87 atv. 1000 gyv.). Šiaulių apskrityje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 57,98 atv. (2019 m. – 67,24 atv. 1000 gyv.).

Sergamumas piktybiniais navikais (C00-C97): Kelmės rajone 2020 m. 1000 gyventojų registruota 39,47 atv. (2019 m. – 39,76 atv. 1000 gyv.). Lietuvoje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 37,1 atv. (2019 m. – 39,58 atv. 1000 gyv.). Šiaulių apskrityje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 36,64 atv. (2019 m. – 39,21 atv. 1000 gyv.).

Sergamumas cukriniu diabetu (E10-E14): Kelmės rajone 2020 m. 1000 gyventojų registruota 52,84 atv. (2019 m. – 52,78 atv. 1000 gyv.). Lietuvoje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 50,66 atv. (2019 m. – 50,58 atv. 1000 gyv.). Šiaulių apskrityje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 48,69 atv. (2019 m. – 48,91 atv. 1000 gyv.).

Sergamumas tuberkulioze (A15-19): Kelmės rajone didėjo, 2020 m. 1000 gyventojų registruota 1,99 atv. (2019 m. 1,79 atv. 1000 gyv.). Lietuvoje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 0,95 atv. (2019 m. 1,28 atv. 1000 gyv.). Šiaulių apskrityje 2020 m. 1000 gyventojų registruota 1,22 atv. (2019 m. 1,57 atv. 1000 gyv.).

2020 METŲ KELMĖS R. SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės			
	Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.
Strateginis tikslas									
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kai amžius 0 (HI skaičiavimai)	➔	71.9	72	72.8	0.96	75.1	70.5		80.7
Išvengiamas mirtingumas proc.	➔	32.4	168	31.8	1.14	28.5	38.9		21.3
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį									
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą									
Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.	⬆	59.7	15	55.7	2.75	21.7	71.2		0.0
SMR nuo tyčinio savęs žalojimo (X60-X84) 100 000 gyv.	⬆	65.8	15	59.7	3.12	21.1	70.1		0.0
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų	⬇	12.0	3	29.8	0.38	31.4	64.7		0.0
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl. (2019)	⬆	60.2	119	55.4	0.90	67.1	246.0		36.1
Socialinės rizikos šeimų sk. 1000 gyv. (2018)	⬇	3.6	94	3.7	1.09	3.3	8.5		0.3
Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos %	⬇	4.4	657	5.3	1.69	2.6	6.6		0.7
Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.	⬇	-22.2	-557	-2.5	-	0.6	-26.8		41.1
1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu									

Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↑	163.3	41	164.5	1.82	89.7	259.1		24.7
SMR nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↑	154.0	41	164.3	1.77	87.0	210.6		23.5
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.	→	324.6	895	287.3	1.50	216.1	446.8		70.2
Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	↓	40.6	1021	46.2	2.02	20.1	65.3		2.0
Serg. tuberkuloze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	5.6	14	6.3	2.67	2.1	8.3		0.0
Sergamumas tuberkuloze (+ recidyvai) (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	↓	6.4	16	7.5	2.56	2.5	9.7		0.0
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką									
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą									
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.	→	0.7	1	0.6	0.70	1.0	3.5		0.0
Traumų dėl nukritimų (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.	↓	139.5	87	155.5	1.13	123.1	167.4		41.1
Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.	→	79.9	120	89.5	1.52	52.7	120.8		37.7
Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv. (ULAC duom.)	↓	2.4	6	17.6	0.26	9.2	27.7		0.0
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį									
Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↑	8.0	2	14.2	1.60	5.0	27.9		0.0
SMR nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↑	8.9	2	16.7	1.82	4.9	23.5		0.0
Mirt. nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	→	19.9	5	18.1	1.12	17.7	84.0		0.0

SMR nuo nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↓	16.0	5	14.2	0.94	17.1	59.8		0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių									
Mirt. transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↓	15.9	4	13.0	2.06	7.7	27.9		0.0
SMR transporto įvykiuose (V00-V99) 100 000 gyv.	↓	12.7	4	12.0	1.67	7.6	29.4		0.0
Pėsčiųjų mirt. nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	↓	4.0	1	2.6	1.82	2.2	11.5		0.0
Pėsčiųjų standartizuotas mirtingumas nuo transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	↓	2.9	1	2.0	1.38	2.1	10.1		0.0
Traumų dėl transporto įvykių (V00-V99) sk. 10 000 gyv.	→	8.0	20	7.8	1.29	6.2	13.8		0.0
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą									
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	→	122.0	122	108.5	0.14	896.0	29239.0		16.0
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą									
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą									
Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.00	2.2	11.0		0.0
SMR nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.00	2.3	17.7		0.0
Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↓	19.9	5	23.3	0.91	21.8	69.5		0.0
SMR nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.	↓	16.0	5	23.7	0.77	20.9	71.4		0.0
Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.	↑	24.2	24	15.8	0.32	76.1	620.1		0.0
Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai	→	181.9	25105	199.5	0.91	199.8	71.5		380.6
Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai	↓	141.8	25105	159.5	0.82	172.6	43.2		345.5

3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius										
Kūdikių, žindyčių išimtinai krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.) (2019)	↑	24.0	35	21.0	0.63	37.8	6.6		62.1	
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius										
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais										
Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.	↓	28.2	709	38.2	1.34	21.1	38.1		7.8	
IH dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.	↑	6.0	127	7.3	1.15	5.2	8.6		1.7	
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą										
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk. (2019)	↑	3.2	155	3.2	1.88	1.7	1.1		6.0	
Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2019)	→	6.7	17	6.8	0.93	7.2	2.5		13.8	
Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.	→	7.1	179322	8.1	0.89	8.0	10.1		5.8	
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	-	0.0	0	0.3	0.00	0.4	2.4		0.0	
Serg. vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys)	-	0.0	0	0.1	0.00	0.2	2.1		0.0	
Serg. ŽIV ir LPL (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv. (ULAC duomenys)	-	0.0	0	0.1	0.00	1.5	4.2		0.0	
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą										
Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių	↑	6.1	1	6.8	2.18	2.8	18.8		0.0	
2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, %	→	91.6	141	95.1	1.02	90.1	80.1		100.0	
1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomielito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), %	→	97.8	135	94.9	1.07	91.3	49.2		100.0	

Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, %	↓	29.3	510	34.8	3.02	9.7	0.9		37.8
Vaikų (7-17 m.), neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↓	13.3	181	22.2	0.63	21.1	7.4		33.5
Paauglių (15-17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų	-	0.0	0	0.0	0.00	2.9	15.0		0.0
4.4. Stiprinti lėtinę neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę									
Mirt. nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	→	1019.7	256	1016.8	1.24	820.8	1563.7		362.5
SMR nuo kraujotakos sist. ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	↓	807.5	256	835.7	1.02	795.2	1219.3		577.5
Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↑	422.2	106	358.8	1.44	293.7	470.9		200.4
SMR nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	↑	338.5	106	291.5	1.22	278.2	359.7		215.6
Mirt. nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv	→	254.9	64	231.9	1.36	187.0	562.8		27.9
SMR nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv	↓	196.5	64	181.7	1.10	179.2	446.1		49.4
Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	↑	43.0	108	44.6	0.85	50.4	99.6		22.1
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bęgyje dalyvavusi krūties vęžio programoje	→	41.0	1725	42.8	0.90	45.7	15.2		57.4
Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bęgyje dalyvavusi gimdos kaklelio programoje	↑	68.3	3563	68.5	1.31	52.1	28.1		74.7
Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bęgyje dalyvavusi storosios žarnos vęžio programoje	↑	59.9	5653	63.8	1.24	48.3	21.7		65.4
Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje	↑	58.8	3398	63.6	1.65	35.6	15.1		58.8

4 pav. 2020 Kelmės r. savivaldybės sveikatos ir su sveikata susijusių rodiklių profilis

Atsižvelgiant į LSS iškeltus uždavinius tikslams pasiekti bei remiantis lentelėje pateiktomis rodiklių reikšmėmis, matoma, kad:

1.1. Uždavinio „Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą“ rodikliai Kelmės r. savivaldybėje ryškiai nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio, tačiau išsiskiria didesnis ilgalaikio nedarbo lygis bei savižudybių skaičius.

1.2. Uždavinio „Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu“ rodikliai daugeliu atvejų yra blogesni už Lietuvos vidurkį.

2.1. Uždavinio „Kurti sveikas ir saugias darbo bei buities sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą“ rodikliai daugeliu atvejų nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.

2.2. Uždavinio „Kurti sveikas ir palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį“ rodikliai Kelmės r. savivaldybėje ryškiai neišsiskiria nuo Lietuvos vidurkio, išskyrus mirtingumo nuo paskendimo ir nuo nukritimo rodiklius.

2.3. Uždavinio „Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių“ rodikliai daugeliu atvejų nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.

2.4. Uždavinio „Mažinti aplinkos užterštumą, triukšmą“ rodikliai Kelmės r. savivaldybėje yra geresni už Lietuvos vidurkį.

3.1. Uždavinio „Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą bei azartinių lošimų, kompiuterinių žaidimų ir pan. prieinamumą“ rodikliai Kelmės r. savivaldybėje daugeliu atvejų nesiskiria nuo Lietuvos vidurkio.

3.2. Uždavinio „Skatinti sveikos mitybos įpročius“ rodikliai Kelmės r. savivaldybėje yra didesni nei Lietuvos vidurkis.

4.1. Uždavinio „Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais“ rodikliai Kelmės r. savivaldybėje ryškiai nuo Lietuvos vidurkio nesiskiria, didesnis tik išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto skaičius.

4.2. Uždavinio „Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą“ rodikliai daugeliu atvejų yra geresni už Lietuvos vidurkį.

4.3. Uždavinio „Gerinti motinos ir vaiko sveikatą“ rodikliai daugeliu atvejų yra geresni už Lietuvos vidurkį, tačiau išsiskiria didesnis kūdikių mirtingumas.

4.4. Uždavinio „Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę“ rodikliai daugeliu atvejų yra geresni už Lietuvos vidurkį.

Remiantis lentelėje (4 pav.) pateiktais rodikliais ir įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, matoma, jog:

1. Devyniolika rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (žalioji zona):

1.1. Bandymų žudytis skaičius (X60–X64, X66–X84) 100 000 gyventojų;

1.2. Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 moksl.;

1.3. Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų darbe, sk. 10 000 gyv.;

1.4. Naujai susirgusių žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) asmenų skaičius 10 000 gyv.;

1.5. Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km;

1.6. Mirt. nuo narkotikų sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.;

- 1.7. Mirt. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių 100 000 gyv.
- 1.8. Nusikalstamos veikos, susijusios su narkotikais 100 000 gyv.;
- 1.9. Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, sk.;
- 1.10. Apsilankymų pas gydytojus sk. 1 gyv.;
- 1.11. Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) (visi) 10 000 gyv. (TB registro duomenys);
- 1.12. 2 m. vaikų tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepijimo apimtys, proc.;
- 1.13. 1 m. vaikų difterijos, stabligės, kokliušo, poliomiellito, Haemophilus influenzae B skiepijimo apimtys (3 dozės), proc.;
- 1.14. Vaikų (6-14 m.) dalis, dalyvavusi dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje, proc.;
- 1.15. Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 15-17 m. moterų;
- 1.16. Serg. II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.;
- 1.17. Tikslinės populiacijos dalis %, 3 metų bėgyje dalyvavusi gimdos kaklelio vėžio programoje;
- 1.18. Tikslinės populiacijos dalis %, 2 metų bėgyje dalyvavusi storosios žarnos vėžio programoje;
- 1.19. Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi ŠKL programoje.

2. Dvidešimt vieno rodiklio reikšmė yra prastesnė nei Lietuvos vidurkis (raudonoji zona):

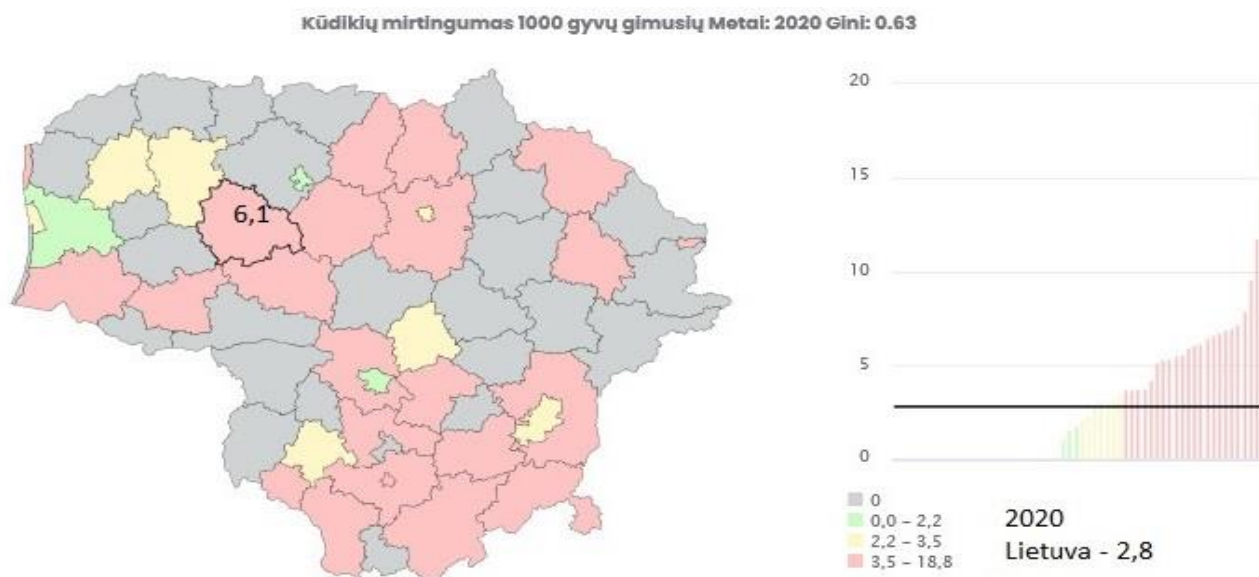
- 2.1. Išvengiamas mirtingumas proc.;
- 2.2. Savižudybių sk. (X60-X84) 100 000 gyv.;
- 2.3. Ilgalaikio nedarbo lygis, darbo jėgos proc.;
- 2.4. Gyv. skaičiaus pokytis 1000 gyv.;
- 2.5. Mirt. nuo išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.;
- 2.6. Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą, sk. 1000 moksl.;
- 2.7. Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.;
- 2.8. Serg. tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyv. (TB registro duomenys);
- 2.9. Traumų dėl nukritimų (W00–W19) 65+ m. amžiaus grupėje sk. 10 000 gyv.;
- 2.10. Asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, sk. 10 000 gyv.;
- 2.11. Mirt. nuo paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.;
- 2.12. Gyv. sk., tenkantis 1 tabako licencijai;
- 2.13. Gyv. sk., tenkantis 1 alkoholio licencijai;
- 2.14. Išvengiamų hospitalizacijų (IH) sk. 1 000 gyv.;
- 2.15. IH dėl cukrinio diabeto sk. 18+ m. 1 000 gyv.;
- 2.16. Šeimos gydytojų sk. 10 000 gyv. (2019);
- 2.17. Kūdikių mirtingumas 1000 gyvų gimusių;
- 2.18. Vaikų (7-17 m.), neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.);
- 2.19. Mirt. nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.;
- 2.20. Cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.;
- 2.21. Tikslinės populiacijos dalis proc., 2 metų bėgyje dalyvavusi krūties vėžio programoje.

SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

1. PRIORITETINĖ PROBLEMA. KŪDIKIŲ MIRTINGUMAS 1000 GYVŲ GIMUSIŲ.

Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumo analizė yra būtina įgyvendinant Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programos tikslo – užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius, uždavinį – pagerinti motinos ir vaiko sveikatą, taip pat ieškant šios problemos priežasčių ir sprendimo būdų.

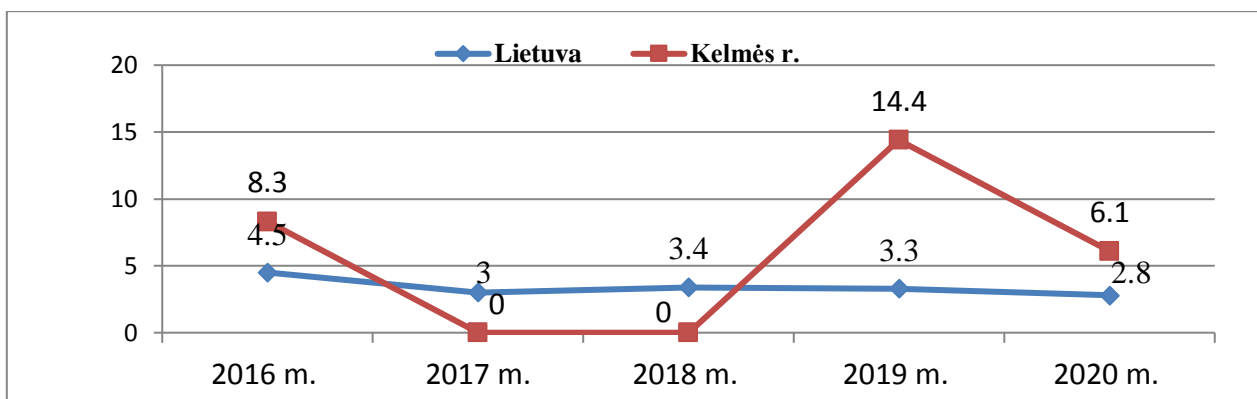
Vienas iš svarbiausių valstybės uždavinių – stiprinti motinos ir vaiko sveikatą. Kūdikių mirtingumo rodiklis dažnai naudojamas kaip šalies gyventojų bendros sveikatos indikatorius. Jeigu šis rodiklis neviršija 10 mirčių 1 000 gyvų gimusiųjų, laikoma, kad kūdikių mirtingumas labai mažas. Didžiausi kūdikių mirtingumo rodikliai buvo užregistruoti Rokiškio, Kalvarijos ir Šilutės savivaldybėse, jie net 4 kartus didesni už Lietuvos vidurkį. 25 savivaldybėse kūdikių mirčių neregistruota (žr. 5 pav.).

5 pav. Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 2020 m., 1 000 gyvų gimusių kūdikių

Šaltinis: *Higienos institutas*

Kelmės rajone 2020 m. mirė vienas kūdikis, tačiau dėl mažo gimusiųjų skaičiaus, rodiklis 1 000 gimusių labai išauga ir siekia 6,1 (žr. 5 pav.). Lietuvoje 2020 metais mirė 70 kūdikių (rodiklis 1000 gimusiųjų buvo 2,8). 2019 m. rajone mirė 3 kūdikiai ir rodiklis siekė iki 14,4. Lietuvoje 2019 m. mirė 90 kūdikių (rodiklis – 3,3).

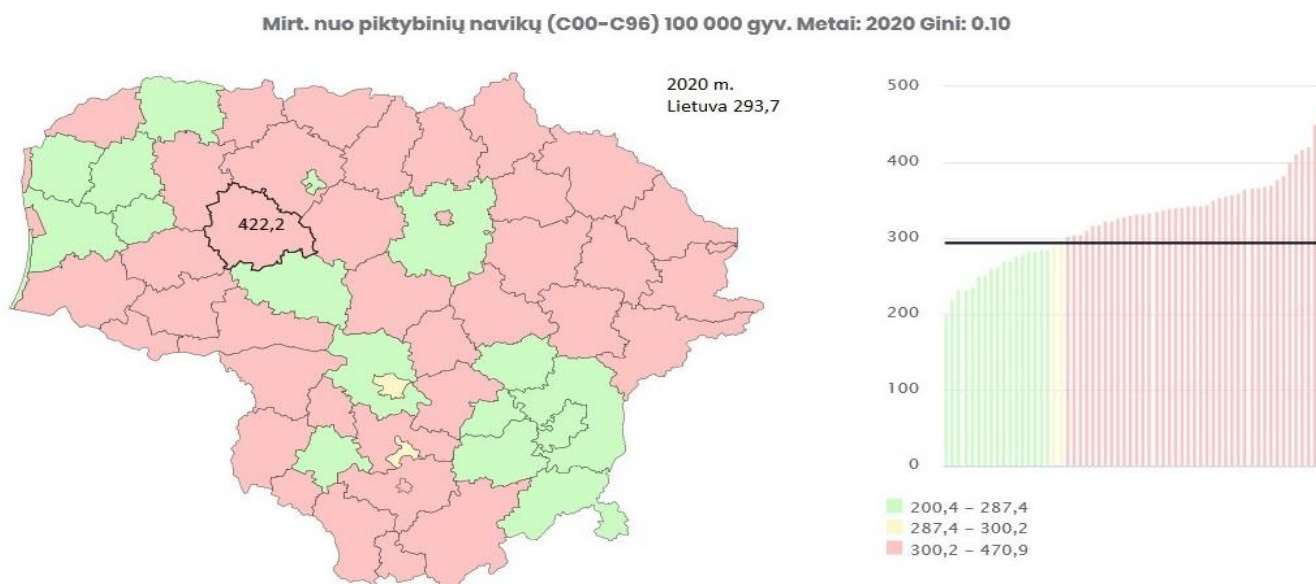

6 pav. Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 2016-2020 m. 1 000 gyvų gimusių kūdikių
Šaltinis: Higienos institutas

Kelmės rajone per penkerius metus mirė 6 kūdikiai. Lyginant su Lietuvos rodikliu, Kelmės rajono savivaldybės kūdikių mirtingumas 2020 metais buvo 2 kartus didesnis už Lietuvos rodiklį (žr. 6 pav.). Pagrindinės kūdikių mirties priežastys – perinatalinio ir neonatalinio periodo patologinės būklės bei įgimtos anomalijos. Šios priežasčių grupės glaudžiai susijusios su moterų sveikata ir nėštumo eiga.

2. PRIORITETINĖ PROBLEMA. MIRTINGUMAS DĖL PIKTYBINIŲ NAVIKŲ (C00-C96) 100 000 GYV.

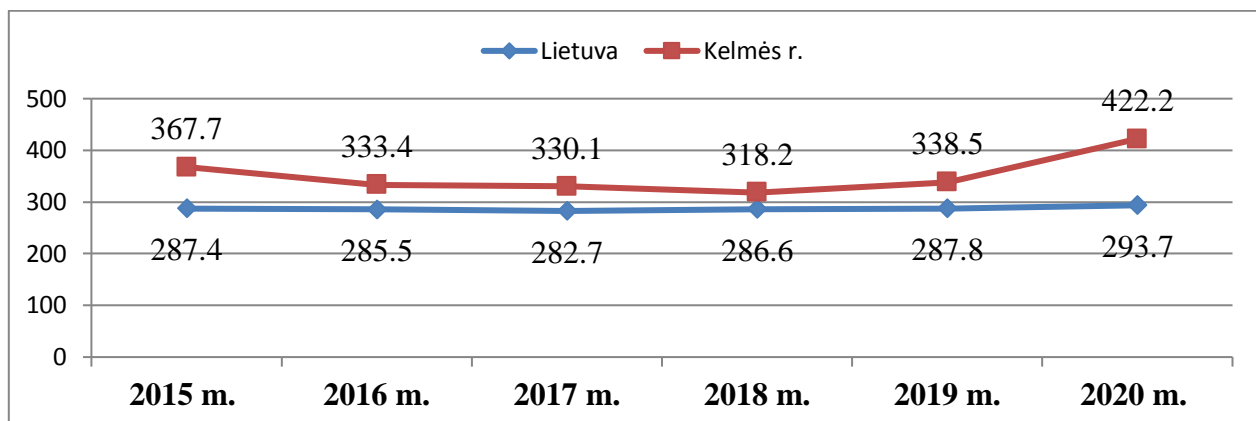
Lietuvoje nuo piktybinių navikų 2020 metais mirė 8 210 žmonių, rodiklis 100 000 gyv. – 293,7. Kelmės rajone 2020 metais mirė 106 žmonės, rodiklis 100 000 gyv. – 422,2 (žr. 7 pav.).

7 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 2020 m. 1 00 000 gyv.
Šaltinis: Higienos institutas

Žemėlapyje matyti, kad daugumoje savivaldybių mirtingumo nuo piktybinių navikų rodikliai labai aukšti, tik aštuoniolikoje savivaldybių rodiklis yra iki 300 atv. 100 000 gyv.

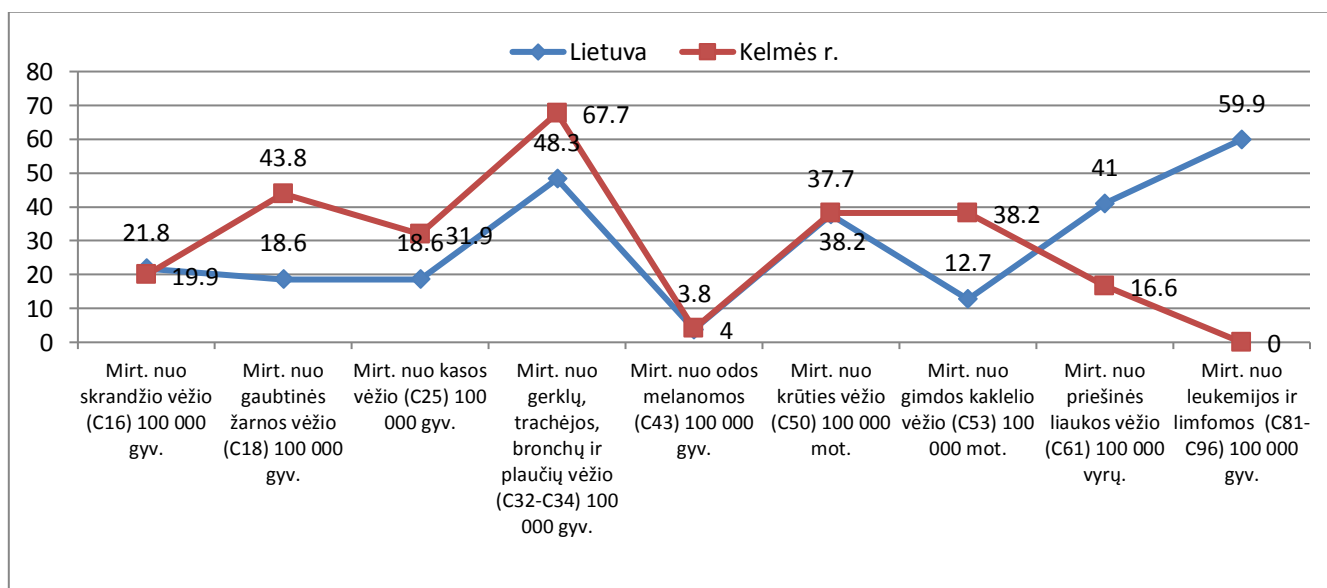
Kelmės rajono savivaldybėje nuo 2015 m. mirtingumas nuo piktybinių navikų mažėjo, tačiau pastaruosius metus ženkliai padidėjo ir yra aukštesnis nei vidutiniškai Lietuvoje (žr. 8 pav.).

8 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 2015-2020 m. 1 00 000 gyv.

Šaltinis: Higienos institutas

Analizuojant 2020 m. duomenis, pagal navikų lokalizaciją, pastebime, kad tiek Lietuvoje, tiek Kelmės rajone didžiausias mirtingumo rodiklis yra nuo gerklų, trachėjos, bronchų ir plaučių vėžio. Kelmės rajone stebimas aukštas mirtingumas nuo gaubtinės žarnos, krūties, gimdos kaklelio vėžio (žr. 9 pav.).

9 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų Lietuvoje ir Kelmės rajone pagal lokalizaciją, 2020 m., 100 000 gyv.

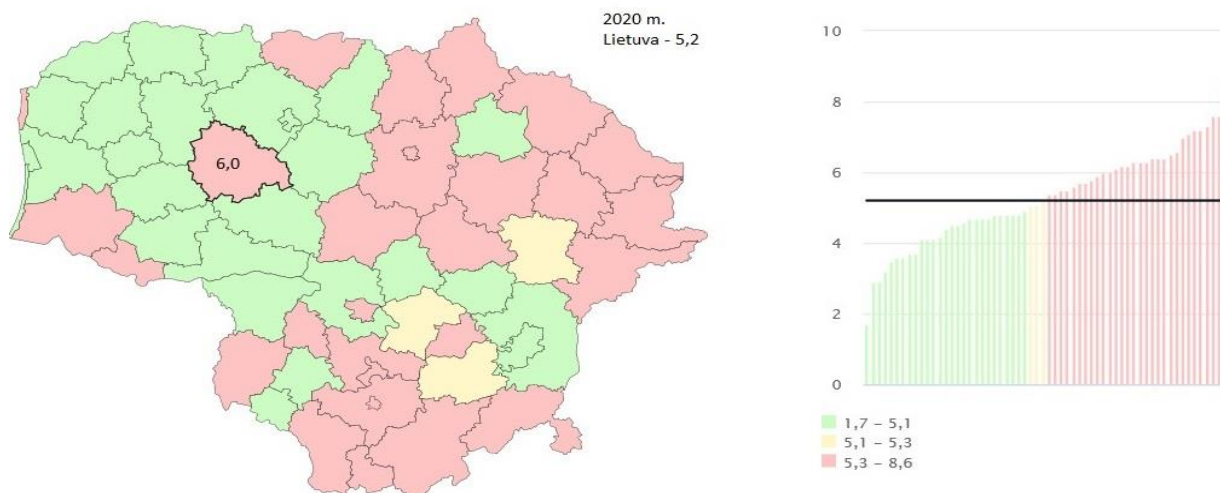
Šaltinis: Higienos institutas

Higienos instituto duomenimis, lyginat rajono gyventojų mirtingumo rodiklius su Lietuvos, stebime, kad Kelmės rajono gyventojų mirtingumas nuo piktybinių navikų 2020 m. išlieka aukštesnis nei vidutiniškai Lietuvos.

3. PRIORITETINĖ PROBLEMA. IŠVENGIAMŲ HOSPITALIZACIJŲ DĖL DIABETO IR JO KOMPLIKACIJŲ SKAIČIUS 1 000 GYVENTOJŲ.

Išvengiama hospitalizacija – tai hospitalizacija, kurios galima išvengti imantis prevencinių priemonių ir (ar) laiku teikiant reikiamą ambulatorinę sveikatos priežiūrą. Išvengiamų hospitalizacijų rodiklis skaičiuojamas netiesiogiai vertinant ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą bei kokybę. Mokslininkai teigia, kad dalies hospitalizacijų galima išvengti, jei būtų užtikrinta ambulatorinės sveikatos priežiūros veiklos kokybė bei jos prieinamumas. Didžiausios rodiklio reikšmės buvo pusėje Lietuvos savivaldybių. Kelmės r. rodiklis taip pat didesnis nei Lietuvos vidurkis (žr. 9 pav.).

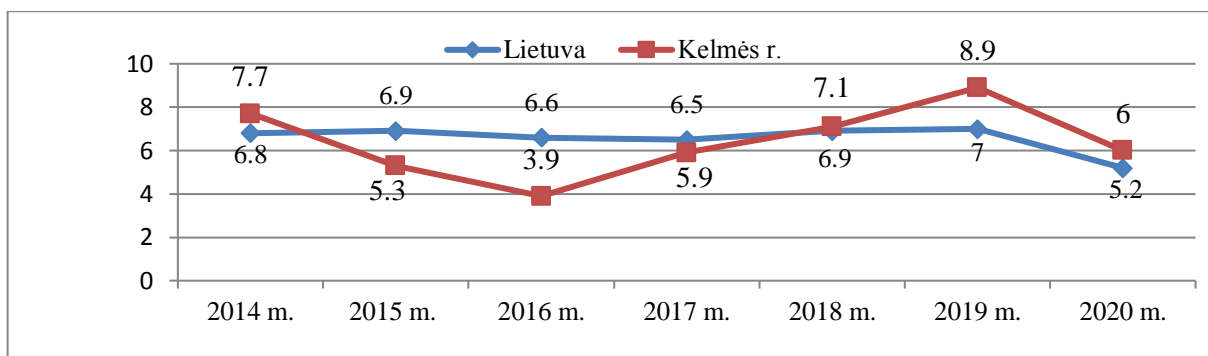

9 pav. Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto 18+ m. 2020 m., 1000 gyv.

Šaltinis: Higienos institutas

Išvengus stacionarinio gydymo, kuris vienas brangiausių, būtų sutaupoma nemažai lėšų.

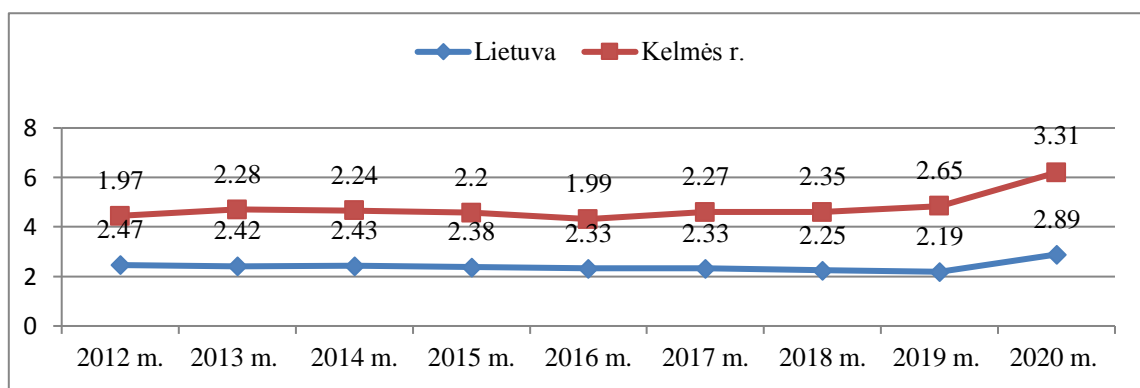
2020 m. Kelmės rajone išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų užregistruota 127 (6,0/1000 gyv.), 2019 m. – 192 (8,9/1000 gyv.), 2018 m. – 158 (7,1/1000 gyv.). Išvengiamų hospitalizacijų rodiklio palyginimas su Lietuvos rodikliu pateiktas 10 paveiksle.

10 pav. Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 2020 m., 1000 gyv.

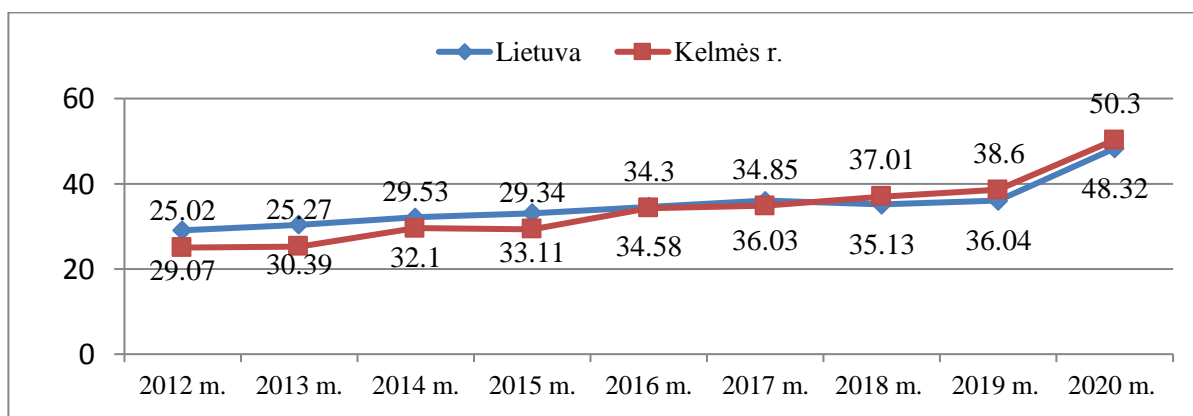
Šaltinis: Higienos institutas

Vertinant išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų rodiklį, vertėtų atsižvelgti į gyventojų sveikatos būklės (sergamumo cukriniu diabetu) rodiklius savivaldybėje. 2020 metais I tipo cukriniu diabetu sirgo 83, II tipo diabetu – 1271 Kelmės rajono gyventojas. Rodiklių palyginimas pavaizduotas (žr. 11 ir 12 pav.).

11 pav. Lietuvos ir Kelmės rajono gyventojų sergamumo I tipo cukriniu diabetu palyginimas 2012-2020 m., 1000 gyv.

(Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas)

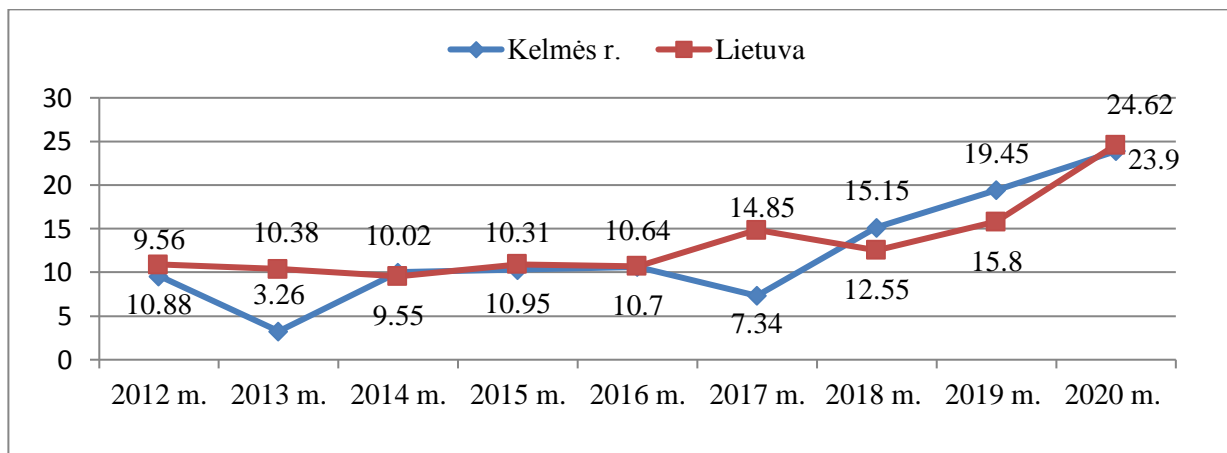

12. pav. Lietuvos ir Kelmės rajono gyventojų sergamumo II tipo cukriniu diabetu palyginimas 2012-2020 m., 1000 gyv.

(Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas)

Analizuojant ir lyginat Lietuvos ir Kelmės r. savivaldybės gyventojų sergamumą tiek I tipo tiek II tipo cukriniu diabetu, stebime, kad sergamumas auga, nors iki 2018 m. Kelmė r. savivaldybės gyventojų sergamumas buvo mažesnis nei Lietuvos vidurkis, o sergamumas II tipo cukriniu diabetu sudaro 90 proc. visų diabeto atvejų.

Didėjantį susirgimų cukriniu diabetu skaičių galėtume paaiškinti išaugusiu prevencinių programų vykdymu, tačiau mirusiųjų dėl cukrinio diabeto skaičius tai paneigia (žr. 13 pav.), todėl labai svarbu analizuoti priežastis ir taikyti efektyvias prevencines priemones, tačiau didėjantis žmonių su antsvoriu, nutukusių, nesveikai besimaitinančių, per mažo fizinio aktyvumo bei patiriančių socialinių–ekonominių sunkumų skaičius, taip pat lemia didėjantį sergamumą cukriniu diabetu.

13 pav. Kelmės rajono gyventojų mirtingumas nuo cukrinio diabeto 2012-2020 m., 100 000 gyv.,
(Šaltinis – Lietuvos statistikos departamentas)

Kadangi II tipo cukrinis diabetas sudaro 75–95 proc. visų diabeto atvejų, mirtingumo didėjimas siejamas su šio tipo ligos sergamumo didėjimu. 2020 m. Lietuvoje mirtingumas nuo cukrinio diabeto buvo didesnis nei Kelmės rajone ir pasiekė 24,62 atv. 100 000 gyv.

II tipo cukrinis diabetas dažniausiai susiformuoja dėl netinkamo gyvenimo būdo, nesveikos ir perteklinės mitybos, mažo fizinio aktyvumo, todėl siekiat sumažinti išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičių būtina skatinti, mokslu pagrįstų, prevencinių programų, apimančių gyventojų fizinio aktyvumo, sveikatai palankios mitybos skatinimo, įgyvendinimą. Užtikrinti kokybiškų ir savalaikių ambulatorinių paslaugų prieinamumą Kelmės rajono savivaldybės gyventojams.

IŠVADOS

1. Analizuojant ir interpretuojant Kelmės rajono gyventojų sveikatą apibūdinančius rodiklius nustatyta, kad probleminės sritys 2020 metais buvo: kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių; mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.; išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius, 1000 gyv.

2. Lyginant su Lietuvos rodikliu, Kelmės rajono savivaldybės kūdikių mirtingumas 2020 metais buvo 2 kartus didesnis už Lietuvos rodiklį. Per penkerius pastaruosius metus Kelmės rajone mirė 6 kūdikiai. Dažniausios kūdikių mirties priežastys – perinatalinio ir neonatalinio periodo patologinės

būklės bei įgimtos anomalijos. Šios priežasčių grupės glaudžiai susijusios su moterų sveikata ir nėštumo eiga

3. Higienos instituto duomenimis, lyginat rajono gyventojų mirtingumo rodiklius su Lietuvos, stebime, kad Kelmės rajono gyventojų mirtingumas nuo piktybinių navikų 2020 m. išlieka aukštesnis nei vidutiniškai Lietuvos, daugiausia mirusiųjų registruota nuo gerklų, trachėjos, bronchų ir plaučių vėžio.

4. 2020 m. Kelmės rajone išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų užregistruota 127 (6,0/1000 gyv.), 2019 m. – 192 (8,9/1000 gyv.), 2018 m. – 158 (7,1/1000 gyv.). 2019 m. išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų Kelmės rajono savivaldybėje rodiklis išaugo ir pateko į raudoną zoną. Nuo 2012 m. registruojamas didėjantis Lietuvos ir Kelmės r. savivaldybės gyventojų sergamumas ir mirtingumas nuo cukrinio diabeto.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į šioje ataskaitoje išskirtas problemines prioritetas Kelmės rajono savivaldybės sveikatos sritis, būtina organizuoti prevencines sveikatos stiprinimo priemones:

1. Kadangi pagrindinės kūdikių mirties priežastys – perinatalinio ir neonatalinio periodo patologinės būklės bei įgimtos anomalijos. Šios priežasčių grupės glaudžiai susijusios su moterų sveikata ir nėštumo eiga. Siekiant išvengti kūdikių mirčių būtina:

1.1. Užtikrinti visoms moterims prieinamą ir kvalifikuotą nėščiųjų priežiūrą, gimdymo pagalbą bei šeimos planavimo paslaugas;

1.2. Sumažinti didelės rizikos ir nepageidaujamų nėštumų skaičių;

1.3. Siekti, kad 40 proc. kūdikių iki 4-6 mėnesių būtų maitinami motinos pienu (Higienos instituto duomenimis 2019 m. Lietuvoje tik 37 proc. kūdikių iki 4-6 mėn. buvo maitinti motinos pienu, o Kelmės rajone tik 24 proc.).

2. Siekiant sumažinti mirčių nuo piktybinių navikų skaičių, rekomenduojame:

2.1. Skatinti gyventojus dalyvauti atrankinės gyventojų sveikatos būklės tikrinimų programose;

2.2. Būtina imtis priemonių, mažinančių žalingą rūkymo poveikį žmonių sveikatai, sumažinti paauglių rūkymo paplitimą;

2.3. Vadovautis PSO strategijoje „Sveikata 2020“ siūlymu taikyti visuminį (holistinį) požiūrį į sveikatą lemiančius veiksnius;

3. Siekiant sumažinti išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičių būtina:

3.1. Skatinti, mokslu pagrįstų, prevencinių programų, apimančių gyventojų fizinio aktyvumo, sveikatai palankios mitybos skatinimo, įgyvendinimą.

3.2. Skatinti asmens sveikatos priežiūros įstaigas glaudžiau bendradarbiauti su visuomenės sveikatos biuru, įgyvendinant Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. V-979 „Dėl širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto rizikos grupės asmenų sveikatos stiprinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

3.3. Užtikrinti kokybiškų ir savalaikių ambulatorinių paslaugų prieinamumą Kelmės rajono savivaldybės gyventojams.

3.4. Organizuoti sveikatinimo renginius (seminarai, konferencijos, akcijos, mankštos, šiaurietiško ėjimo užsiėmimai ir kt.).